

28.09.2021

Група М-1

Предмет «Економіка підприємства»

Урок 30-31

Тема: Поняття, класифікація і структура основних фондів підприємства. Облік і оцінка основних фондів.

Мета: визначити сутність поняття основних фондів підприємства; ознайомитися з їх структурою та класифікацією; вивчити процес обліку та оцінки основних фондів.

Матеріально-речовою формою основного капіталу підприємства є його основні фонди.

Основні фонди підприємства – це засоби праці, які використовуються ним в процесі виробництва і постачання продукції, для здійснення соціально-культурних та адміністративних функцій протягом тривалого часу і переносять свою вартість на вартість готової продукції поступово, шляхом амортизаційних відрахувань.

При цьому основні фонди не змінюють своїх форм і розмірів, а їх вартість не має бути меншою встановленої державою межі.

Основні фонди підприємств характеризуються тривалим, понад один рік, терміном використання. Для чіткого обліку та оцінки ефективності використання основні фонди необхідно правильно **класифіковати**.

Найбільш поширеним і використовуваним є поділ основних фондів за **функціональним призначенням**. Розрізняють:

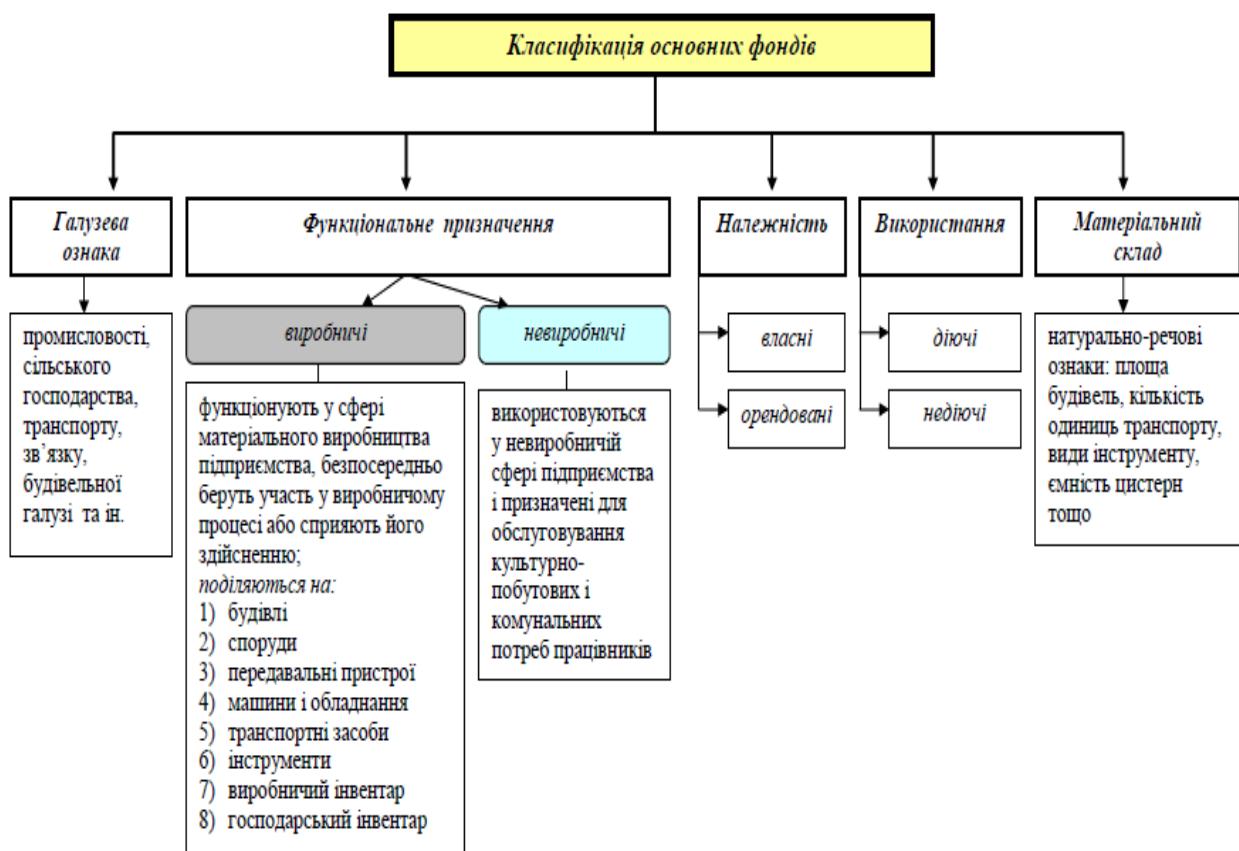
- **будівлі** - це корпуси цехів, житлових будинків, адміністративно-господарських приміщень, закладів громадського харчування, торгівлі та ін.;
- **споруди** - інженерно-технічні побудови: мости, тунелі, очисні споруди, нафтovі і газові свердловини, водонапірні башти, штолньні, підземні і наземні переходи, насосні станції тощо;
- **передавальні пристрої** - засоби передачі усіх видів енергії (електричної, механічної, теплової) від машин-двигунів до робочих машин: лінії зв'язку, електромереж, паро-, газо-, водо-, нафтопроводи та ін.;
- **машини і обладнання** поділяються на:
  - силові машини і обладнання (котли, двигуни);
  - робочі машини і обладнання (верстати, преси, агрегати);
  - вимірювальні та регулюючі пристрої, лабораторне обладнання;
  - обчислювальна техніка;
- **транспортні засоби** - це засоби внутріцехового, міжцехового і міжзаводського транспорту: автомобілі, тягачі, автонавантажувачі, електрокари, тепловози, вагони та ін.;
- **інструмент** - ручні та механізовані інструменти усіх видів, вимірювальні та ріжучі інструменти, пристосування (лещата, кондуктори, патрони і т.д.);

- **виробничий інвентар** - інвентарна тара, загорожі машин, контейнери, стелажі, робочі столи;
- **господарський інвентар** - предмети канцелярського і господарського призначення: канцтовари, меблі, протипожежні засоби, засоби забезпечення санітарного стану та ін.

Крім наведеної класифікації основних фондів, важливе значення має їх **співвідношення за окремими видами**, тобто їх **структурата**.

Видова (технологічна) структура основних фондів - це співвідношення їх активної та пасивної частин.

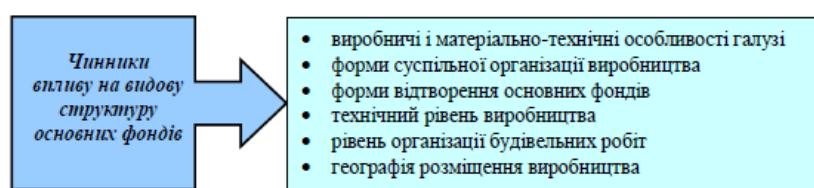
До **активної частини** належать основні фонди, які беруть безпосередню участь в процесі виробництва, визначають величину рівень технічної оснащеності праці, прямо впливають на виробничої потужності та обсяг випуску продукції підприємства (робочі машини і обладнання, прилади та інструменти, обчислювальна техніка).

До **пасивної частини** належать основні фонди, які опосередковано впливають на величину виробничої потужності та обсяг продукції, забезпечують нормальні умови для здійснення процесу виробництва (будівлі, споруди, інвентар та ін.).

Прогресивною тенденцією у зміні технологічної структури основних фондів є зростання частки їх активної частини.

На видову структуру основних фондів підприємства впливають ряд **чинників**.

Виробничі і матеріально-технічні особливості галузі. У добувних галузях характер технології обумовлює наявність дорогих споруд - шахт, гірничих виробіток, свердловин; при заготівлі лісу, риболовлі - транспортних засобів; виробництві товарів легкої промисловості - значних виробничих площ, обладнання; в машинобудівній і приладобудівній галузях - дорогої обладнання, пристроїв, вимірювальної техніки тощо. Тому в кожній із цих галузей у структурі переважає певна група основних фондів.

Форми суспільної організації виробництва - чим вищим є рівень концентрації, спеціалізації, кооперування і комбінування, тим вищою в структурі фондів є питома вага їх активної частини.

Форми відтворення основних фондів (будівництво нових, реконструкція, розширення, технічне переоснащення діючих підприємств). Для нового будівництва характерним є ріст пасивної частини основних фондів. Реконструкція, технічне переоснащення приводять до прогресивних змін в їх структурі шляхом збільшення активної частини.

Технічний рівень виробництва - його підвищення супроводжується незначним збільшенням вартості будівель, споруд і значно швидшим зростанням вартості машин, обладнання, приладів та інших активних елементів.

Рівень організації будівельних робіт. Підвищення рівня індустріалізації будівництва спричиняє зниження вартості будівельно-монтажних робіт. При фіксованому обсязі інвестицій більша їх частка може бути спрямована на придбання машин, обладнання, приладів тощо.

Географія розміщення виробництва. Введення в дію підприємств в неосвоєніх районах, районах зі складними природно - кліматичними умовами вимагає збільшення затрат на комунікації, будівлі, споруди, збільшує вартість будівництва, тобто зростає частка пасивної частини основних фондів.

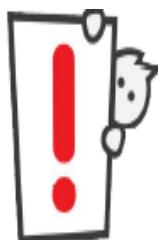
Окрім технологічної виділяють *галузеву і вікову структуру основних фондів.* Перша з них характеризується співвідношенням питомої ваги основних фондів різних галузей до загальної вартості основних фондів підприємства; друга - це співвідношення основних фондів різних вікових груп у їх загальній вартості.

Облік і оцінка основних фондів

Облік і оцінка основних фондів здійснюється у *натуральній і вартісній формах.*

Натуральні показники обліку та оцінки використовуються для розрахунку виробничої потужності підприємства, для оцінки технічного складу і стану основних фондів, розробки балансів обладнання та ін.

Натуральні показники обліку основних фондів визначаються специфікою їх елементів та призначенням. Наприклад, серед них можна виділити показники площин (m^2), об'єму (m^3), потужності (кВт), продуктивності обладнання (шт./зміну), кількість одиниць обладнання тощо.

Вартісна форма обліку та оцінки необхідна для визначення загальної суми вартості основних фондів, планування їх відтворення, структури, обчислення розмірів амортизації та калькулювання собівартості продукції.

Залежно від моменту оцінювання та стану основних фондів розрізняють такі види їх вартісної оцінки:

1. *Первісна вартість* - це фактичні витрати підприємства у момент придбання основних фондів і взяття їх на баланс. Така вартість включає:

- ціну придбання основних фондів;
- суми ввізного мита;

- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних фондів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
- витрати на страхування ризиків доставки основних фондів;
- витрати на встановлення, монтаж, налагодження основних фондів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані із доведенням основних фондів до придатного для використання стану.

Первісна вартість основних фондів (B_n) може бути в загальному вигляді представлена формулою:

$$B_n = \Pi + Z + C + M, \text{ грн.},$$

де Π - ціна основних фондів, грн.;

Z - збори, мита, непрямі податки, грн.,

C - витрати на страхування ризиків;

M - витрати на установку, монтаж і доведення до експлуатаційного стану основних фондів, грн.

Якщо йдеться про введення підприємством в експлуатацію нових приміщень (будівель), то первісною його вартістю вважається кошторисна вартість.

Первісна вартість основних фондів завжди є величиною сталою не залежно від коливань цін на засоби праці.

2. Відновна (переоцінена) вартість - це вартість відтворення основних фондів в сучасних умовах. Вона містить ті ж самі витрати, що й первісна вартість, але за сучасними діючими цінами. Така оцінка проводиться з метою приведення до порівнюваного стану вартості основних фондів, введених експлуатацію в різні роки. Відмінність у вартості основних фондів викликана інфляцією, наслідками науково-технічного прогресу та ін.

Відновна вартість основних фондів встановлюється шляхом їх *переоцінки*, тобто індексації їх первісної вартості. Показник індексації основних фондів розраховується на основі індексу інфляції року. Якщо інфляція протягом року не перевищувала 10%, то індексація основних фондів не проводиться.

Відновну (переоцінену) вартість основних фондів (B_{nep}) можна визначити за формулою:

$$B_{nep} = B_n \times I_n, \text{ грн.},$$

$$I_n = B_{справ} / B_{зал},$$

де I_n - індекс переоцінки основних фондів.

$B_{справ}$ - справедлива вартість основних фондів, грн.;

$B_{зал}$ - залишкова вартість основних фондів, грн.

3. Залишкова вартість - це різниця між вартістю, за якою основні фонди були взяті на баланс підприємства (первісною або переоціненою), та сумою зношення. Залишкова вартість показує ту частину вартості основних фондів, яка ще не перенесена на вироблену продукцію, і розраховується:

$$B_{зал} = B_n (B_{nep}) - Zn, \text{ грн.},$$

$$\text{або } B_{зал} = B_{справ} / I_n, \text{ грн.},$$

де Zn - сума зношування основних фондів, грн.

4. Справедлива вартість - це первісна вартість основних фондів,

одержаних в обмін. Вона дорівнює сумі, за якою об'єкт може бути оцінений в разі здійснення угоди між зацікавленими сторонами. Така вартість фактично є *рінковою (реальною) вартістю основних фондів* і встановлюється професійними експертами-оцінювачами. В разі неможливості такої оцінки, основні фонди обмінюються за відновною вартістю. Справедливу вартість можна визначити:

$$B_{справ} = B_{зал} \times I_n, \text{ грн.},$$

5 Ліквідаційна вартість (B_l) - це залишкова вартість основних фондів на час їх вибуття з експлуатації, спричиненого зношенням. За цією вартістю підприємство може реалізувати основні фонди, списати, передати на баланс іншому підприємству.

Домашнє завдання:

Законспектувати викладений вище матеріал, вивчити його та дати відповідь на наступні питання:

- 1. Які складові формують первісну вартість основних фондів?**
- 2. Чи може первісна вартість основних фондів дорівнювати відновній? Поясніть.**

Шановні учні! Фото конспектів та виконаних домашніх завдань надсилайте на електронну адресу gr.ev@ukr.net (в темі листа вказуйте ПІБ, № групи, предмет та номер уроку)